

02.10.2025

Naleraq

UKA2025/49

Pele Broberg

EU-mut ilannguteqqinnerup ajunngitsortarisinnaasai ajoqutigisinnaasaalu qulaajarniarlugit Naalakkersuisut nassuiaammik suliaqaqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffisassaattut siunnersuut. Misissuinermi aamma inatsisinut tunngatillugu ilannguteqqinnermi inissisimanerit soorlu qanoq atugassaqaartitaalluni Kalaallit Nunaat tamakkiisumik ilaasortanngorsinnaanersoq qulaajarneqassapput. Misissuineq Inatsisartunut 1. januar 2027-mi agguanneqassaaq
(Inatsisartunut ilaasorta Justus Hansen, Demokraatit)

Oqaaseqaat:

Qujanaq Siulittaasoq,
Ataqqinartut Inatsisartut, Naleqqamiit ersarissumik oqaatigeriissavarput: Namminersorlutik oqartussat allaffissornerutillugillu aningaasarpaalunnik atuiniarnissaanut, EU-mut ilaasortanngornissamut iluaqutit ajoqutillu qulaajarnissaanut peqataassannginnatta. Siunnersuut ullumi eqqartugarput nukippassuarnik, piffissamik aningaasanillu atuiffiussaaq, anguniakkatsinnik qanillisiinani. Nunarput imminut napatittoq, Naalagaaffittut pisussaaffilik.

1982-imi Taasisimaneq ataqqineqarli

Danskisut innuttaassusillit Nunatsinni najungaartut, kalaallit qallunaallu, 1982-imi taasitinerimikkut aaliangerpaat EF ilaasortaaffigiunnaassallugu. Aaliangerneq ersarissaq tamat oqartussaaqataanerat aqqanik ingerlanneqartoq. Aalingernermut tunngaviit assigiinngissimaqaat.

Siullertut, Danmarkip nunarput inuilu tiguarlugit aaliangernermigut 1953-imi Danmarkimut amt-inngortikkamikku nunarput, kinaassuserpullu danskisut innuttaassuseqarnermik taarserlugu.

Taamaasilluni nnap inuisa nipaata tusaaneqarnani, danskit amerlanerunerat ilutigalugu, nunarput pinngitsaalineqarpoq EF-imut ilaasortanngortillugu 1973-imi.

Aatsaat ukiorpassuarni tamaviaartoqarnikuulluni Namminersornerullutik oqartussat eqqutereernerata kingorna, kiisami aninissaq piviusunngortinneqarsimalluni.

Nunatsinnili inuussutitta pingaarnersaat – aalisarneq – tamakkiisumik aqukkusullugu namminerlu siunissarput tamakkiisumik aqutarerusullugu.

Ullumikkut siunnersuummik saqqummiinermi "ilaasortanngoqqinnissamik" iluaqutit ajoqutillu nalunaarusiortinneqarnerani ersarippoq apeqquserneqartoq innuttaasut 1982-imi aalingernerat ilumut eqqortuunersoq.

Danskisut innuttaasuseqartut ullumi periarfissaqareerput Euopami innuttaasuunissaminut. Danskillu kunneqarfiani nunat marluk naleqartitatik allaanerummata, nunap ataatsip Europap nunavissuaanut atasoq malikkusussimanngilaat. Sumi najungaqaarnissamut kiffaanngissuseqarpugut...

Sangujoraarneq aqutsinerup uppernassusiartarpaa

Naleqqap sangujoraartumik aqutsinissaq kissaatiginngilaa. Aatsitassarsiorneruppat, naalagaaffinngornissatsinnut imaluunniit EU-mut tunngappat.

Innuttaasunut taasititsisimagutta, inernerata ataqqineqassaaq. Allanngorusukkaanni innuttaasut taasissutaat, taava minnerpaamik qineqqusaarnermi ersarissumik tunngavilersorneqassaaq.

Innuttaasut nalunngittariaqarpaat taasisimagunik, tamanna isumaqartoq. Nunallu allat tatigisinnaasariaqarpaat Kalaallit Nunaata aaliangiussani pimooruttaraa.

EU-mit aniniarluta aalingerutta, anivugut. Takinerunngilaq.

Qineqqusaarutaanngitsumik, killuuserpalaarluni innuttaasut piumanngisaat eqqunniarneqassanngilaq.

Soorlu oqarutta Naalagaaffinngorniarluta, nunarsuarmioqatitta tatigisinnaasariaqarpaa pimoorukkipput.

Tunuliaqutserneqartoq siunnersuut?

Siunnersuuteqartoq Demokraatinerpoq. Kisiannili qineqqusaarutit tunngaviusumillu anguniagaanni ataasinngumilluunniit EU-mut ilaasortanngornissap sulissutigineqarnisaaa allaqqanani.

Allaat qineqqusaarnermi Demokraatit Siulittaasuata ersarissumik oqaatigivaa, EU-mut ilaasortanngornissaq nunatsinni inuuniarnermut akitsorsaataaginnassasoq nalilerlugu. Nunatsinnut tulluutinngittoq allaffissornerujussuaq, allaffissornermut inuit 30.000 sulisuusut, ilaasortaanermi pituttuutaassammat.

Suleqatigiinnissaq pitsaanerusoq pitsaanersatut erserqqissaassutigineqarpoq.

Pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu Naleqqamiit Danmark aamma EU unamillertitut/akeqqatut isiginnginnatsigit. Kammalaatit tamatigut inissaqartittarpagut, isumaqatiginngisagullu tamatigut oqaloqatiginissaat piareersimaffigisarlutigit. Inuiaat imminut mattullugit ineriartortitsiffiunngilaq.

Tupinnarnerpaajugunarporli Demokraatit qineqqusaarutiminni USA-mik suleqateqarnissaq eqqartoqattaaraat, EU-lu ataasinnguamilluunniit taanagu. Immaqaana nunatsinnut tikeraartitsiniarluni imaattumik siunnersuuteqartariaqarsimaneq?

EU suleqatissatut – Ilaasortaaffissatuunngitsoq

Naleqqamiit tamakkiisumik ilalerparput EU pingaaruteqarnera suleqatissatut.

Ukiorpasuarini aalisarnikkut, ilinniartitaanikkut, ilisimatusarnikkut minguitsuunissallu tungaatigut suleqatigiissuteqarsimavugut ukiorpasuarini, nunat nunasiaataasut ilaasortaaffigisatta aqqani.

EU's Kommission qanittumi siunnersuuteqarpoq ukiup 2027 kingorna nunatsinnut akiliutigisartakkatik marloriaatinngortissallugit. Ersarissumik takutippaa nunarput ilaasortaasariaqanngitsoq, suleqatigiinnerput pitsanngorsaaffigineqarnissaa periarfissanik ulikkaartoq. Namminiussuseqarnitsinnik tunniussisariaqanngilagut suleqatigiinnermi. Ilaasortanngorniaraanni avaqqunneqarsinnaanngilaq taanna taamaallaat pisinnaasoq, Danmarkip nunatsinnik piginnittuunerata aqqani. Sulimi Kalaallit Nunhjaat naalagaaffiunngilaq, Naalakkersuisullu ilersaaruteqaratik taassuminnga, uani qinigaaffimmi. Taamaammat ilaasortanngoqqinnermi tusaaneqarnavianngitsugut nalunngilarput, soorlu 1953-imi qulaatiinnarluta qallunaanngortinneqarataa, kingornalu 1973-imi EF-imut pulatinneqaratta.

Namminiilivikkusunnerput EU-p allaffissornerunissaanik kalunnilersorneqalissalluni, aalisagartassaagullu nammineq aqutarisinnaajunnaassallutigut.

Nunasiaataajunnaarluta niueqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarta

Naleqqap tamakkiisumik akitsuuteqanngitsumik EU-mut niueqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarnissaq tapersersugarivaa. Taamatuttaaq USA-mut niueqateqarnissamut. Killeqannginnerusumik niuersinnaasariaqarpugut, suleqatigerusutsinnut. Naligiimmik suleqatigiilluta.

Niueqatigiinnissamik isumaqatigiissutip paarlassavaa ullutsinnut naleqqukkunnaarnikoq OLT-tut isumaqatigiissuterput. Taamaasilluta kiisami timalissagaluarpuput 1982-imi innuttaasut kissaataat, EF-imiit aninissaq.

”Nalaaalit Nunaanut isumaqatigiissut”niueqatigiinnissamik isumaqatigiissummit paarlanneqarsinnaavoq, ataqqeataqatigiinnermik naligiinnermillu aallaavilik.

EU-migooq ilaasortarpassuit Kalaallit Nunaat Inuiaallu Kalaallit Naalagaaffinngornissaa tapersersugarivaat. Qaami timaliillik. Aalisagaatigut akikinaarugit pisarunnaarlugit, akivia nunatta pissarsiaqarfigivissinnaasaanik akiliisalerniarlik. Taava imminnut sullinniarunnaarlutik ilumut aningaasarsiornissatsinnut peqataaffigisinnaalissavaat. Nunatta pisuussutaanik akikittumik aallerfissaannartut isigiunnaarluta.

Naleqqami soorunami aamma qiviarsimavarput 1982-imi EF-imiit tunuarnissamut tunngavilersuutit suusimanersut, piviusullu suusimanersut.

ANISA-mut illersuisut neriorsuutigisimasaata ilaat tassaasimalluni sakkut nioqqutissallu akikinnerusut eqquossorinnaalissagigut. EF-imiit anigutta nunat allat toqqaannarlugit niueqatigilissagatsigit.

Sooruna taava piviusut neriorsuutillu qusanaqisut assigiinnegeqaat?

Akissut siulleg, ersarinnerpaarlu, tassaavoq ullumikkumut sulí Danmarkip Kalaallit Nunaat pigimmagu. Nunasiaataagallarattali niueriaatsit periutsillu sulí ullumikkumut attanneqarmata.

Aappaatut, 1985 EF-imiit anisoqanngimmat. Pissutsitoqqat ingerlatinniarlugit EF-imut ilaasortaaneq taarserneqaannarpoq EF-ip nunat nunasiaataanut ilaasortaaffimmik. Ilaasortaaffik piumasaqaatalik pinngitsoorani aalisagartassatsinnik pisassaqaarnissamik. Pisassat ullumikkut nunatsinni suliffeqarfiit aalisarsinnaasarlui, nunatsinnullu ineriartortitsinissamut sunniuteqarnerujussuusussaagaluit, EU-p nunatsinnut akiliutaanut sanilliullugit.

EU-lu Naleqartitagut assigiippat?

Siunnersuuteqartup oqariatuutigivaa Europamut sammiveqassasugut, ilaatigut naleqartitaqaqatigiinneq aallaavigalugu. Naleqqamiillu aperisariaqarpugut, suut naleqartitat assigiikkamik?

Kalaallit Nunaat allanik nunasiaateqarnikuunngilaq. Akerlianik nunasiaataanikuuvugut. Kalaallit Nunaat pinngitsaalissummik inuiaat aallat meeraanik arsaarinnittarnikuunngilaq arnattaanillu piumasarinngisaannik naartunaveersaasarnikuunagit meerartaarniaqqunagit, akissaajaatitut isigalugit.

Tamakkuli tassaapput Inuiaat kalaallit misigisimasaat ilaannai. Inuiattut kinaassusitsinnik nunatsinnillu arsaarneqarneq qanoq misiginersoq nalunngilarput. Nalunngilarpullu naleqartitagut allarluinnaasut. Uagut inuit namminiussuseqarnissaat ataqqivarput, nunaqarnissaat, meerartatik paarinissaat, oqaatsitik paariinaarsinnaaneratt aammalu ataqqinaateqarnissaat illersugaraarput.

Naleqqamiit ersarissumik oqaatigissavarput. Naleqartitaqaqatigiittuusaarluni EU-mut pituttorniarsariaqanngittugut. Pisariaqartitarput tassavoq nunarsuarmioqatitsinnut ersarinnissaq suniarnitsinnut: Akitsuusersuinertaqanngitsumik niueqatigiinneq, suleqatigiinneq. Pingaarnarpaarlu Naalagaaffinngornissaq.

Aamma tusagassiorfitsigut saqqummerpoq Canada EU-mut ilaasortaanissamut eqqarsaatersorfigineqartoq. Ingerlaannarlu tamanna piviusorsiuunnginneralugu, Canada Europap nunavissuaanut ilaanngimmat.

Nunap assinga qiviaraanni, aamma ersarississaaq Kalaallit Nunaat Europap nunavissuaniinngitsaq.

Oqallinnerlu una ingerlaqqissappat, tunngavigineqarsinnaasutuaq tassaasaaq EU-p nunarput atorussukkaa nunat assigiinngitsut akornanni imminut qaffassarnissaminut, ilaatigut Monroe-doktrin unammillerniarneranut. Akerassarsiortitsinerlu uagut akigaluta taamaallaat pisinnaavoq nunatta Danmarkimit pigineqarnerani.

Piviusullu naggasiutigineqarsinnaapput.

Qanorluunniit iluaquteqaralarpat ajoquteqaralarpat ilaasortanngornissaaq, qanorluunniillu amerikkap avannarliup nunavissuaaniikkaaluarnerput inissisimagalarpat, piunasaqaataavoq EU-mi ilaasortat tamavimmik ilaasortanngornissatsinnut akuersinissaat. Ullumikkut Ukraine Europa nunavissuaaniittoq aqutissiunneqarsinnaanngilarluunniit.

Nunatta pisuusstaanik akikinaaraluni aallertarunnaarnissaaq

Oqaluttuarisaanitta ersarissumik takutippaa qanoq pigisagut nalillit allanit atorneqartarsimanerat.

Tikaagullit nungusagaaneraniit Orsugiak nunatsinnit annissorneqarneranut.

Aalisagartassaatsinniit nunatta USA-nut niuerutaaneranut.

Nalillit uummaatsut uumasullu allanit atorneqarnerat taamaattussaannartut isigineqaannavippoq.

Naleqqamiit ersarissumik tamaanga killiliinissaaq suaarutiginiarparput. Allat iluaquserniarunnaarlutik imminnut, Inuiaat kalaallit piunasaqarlik. Naligiimmik pineqarusuppugut niuernitsinni. EU-ppat imaluunniit nunarsuup sinnera pineqarpat.

Sangujoraarunnaarluta allaffissornikillisaalaarta

Siunnersuut ullumikkut sammisarput siunissamut pitsaanerusumik tikkuussinngilaq.

Nukigut oorerpassuillu atuiffigierarlugit kinguarsaannassavarput Inuiaat Kalaallinut ukiorpassuarni neriorsuutaasoq partiinit amerlanernit. Uagutsinnut aallaavigaluta aningaasarsiornerput nukittorsarlugu, suleriutsigut ullutsinnut nalimmassarlugit Naalagaaffinngorniarnermut aqutissiuineq.

Naleqqamiit Kalaallit sapinngitsut upperaaput, innuttaasullu qinersimasaat 1982-imi apeqqusersunngilarput.

Upperaaput immitsinnut aallaavigaluta, sineriak tamaat peqataatillugu ineriartortitsinissaaq.

Kalaallit salliutillugit oqaatsivut kannguginagit killilersuutitullu isiginagit, Naalagaaffinngornissatsinnut aqutissiornissarput tamaviaarutigaarput.

Taakku toqqammavigalugit nunatta EU aammalu suleqatissat allat niueqatiginissaat uppeerarput, kisianni pituttorniarneqassanngilagut allanit pigineqalersilluta.

EU-mut ilaasortaajumanikuunngillat Inuiaat Kalaallit. Tamaviaarlutaana aniniarnikuusugut.

Ersarinnissarput piumavarput, kiffaanngissuseqarusuppugut Inuiaallu Kalaallit aaliangernerat ataqqineqarnissaat piumasaraarput.

Taamatut oqaaseqarluta Naleqqamiit siunnersuut itigartiparput.

Qujanaq